

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ (ПРИМИРЕННЯ) ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

АРТЕМ'ЄВА Наталія Павлівна - студент за ОКР «Магістр права» юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м.Київ.

УДК: 347.513

В статті розглядається актуальний питання щодо правових основ застосування та проведення внесудової процедури врегулювання конфліктів за взаємною згодою сторін конфлікту (медіації) з участю посередника (медіатора).

Ключові слова: медіація, конфлікт, медіаційна угода, медіаційне застереження, медіатор (медіатори).

Необхідно зазначити, що медіація (відновне правосуддя) розповсюджено в більшості країн вже понад 25 років, зокрема, цей процес успішно розвивається в країнах Європи (Австрії, Бельгії, Великій Британії, Норвегії, Німеччині, Фінляндії, Польщі тощо), США, Австралії, Новій Зеландії та інших країнах [4].

У сучасний період Україна знаходиться лише на етапі формування вітчизняної моделі відновного правосуддя вже з впевненістю можна констатувати, що необхідність запровадження інституту примирення (медіації) у вітчизняній системі права підтримується широким колом фахівців. Така підтримка ґрунтується, насамперед, на позитивних результатах практики застосування інституту примирення в багатьох країнах світу, які свідчать про його ефективність.

Варто також відзначити, що на даний час, незважаючи на відсутність спеціального законодавства, Україна може похвалитися своїм власним досвідом застосування процедури медіації, який підтверджує

високу ефективність застосування цього інституту при вирішенні конфліктів. Так, починаючи з 2003 року активно проводяться експерименти у судах (зокрема, у містах Києві, Харкові, Івано-Франківську, Автономній Республіці Крим та інших). Також на території України діє ціла низка Регіональних Груп Медіації, які об'єдналися в Асоціацію Груп Медіації України та Український Центр Порозуміння, який активно займається впровадженням програм примирення потерпілих і правопорушників та просвітницькою діяльністю у даній сфері.

Останнім часом у деяких регіонах України Українським Центром Порозуміння проводилося проміжне оцінювання впровадження програм відновного правосуддя. Навіть така незначна за обсягом практика застосування відновних процедур засвідчила, що медіація в цивільному судочинстві має багато переваг порівняно із загальним судовим порядком розв'язання не лише кримінально-правових конфліктів, а й цивільно-правових. Зокрема, медіація забезпечує більш ефективне розв'язання проблеми відшкодування моральної та/або матеріальної шкоди; надає можливість сторонам впливати на рішення, що приймається у справі, допомагає зняти емоційне напруження. Крім того, медіація звільняє суддів від навантаження в зв'язку з розглядом справ невеликої тяжкості і надає можливість зосередитися на більш серйозних справах, а також прискорює процес розгляду справ у суді.

Аналізуючи в процесі роботи над концепцією застосування програм відновного правосуддя (медіації) в цивільному судочинстві України досвід інших країн (зокрема, Польщі, Словаччини, Румунії, Німеччини, Франції тощо), Рекомендації Ради Європи, а також Цивільний і Цивільний процесуальний кодекс України, члени робочої групи дійшли до висновку щодо необхідності внесення змін не лише до зазначених Кодексів, а й у розробці окремого закону про діяльність медіаторів як у цивільних, так і в кримінальних справах [4].

Медіатор, який здійснюватиме процедуру медіації, повинен володіти вмінням усунення конфліктів і мати знання не лише у сфері права, а й у таких сферах, як психологія, соціологія, педагогіка, які є необхідними для її проведення. Також визначаються професійні права та обов'язки медіатора, підстави дисциплінарної відповідальності та види дисциплінарних стягнень, оплата праці, соціальне та пенсійне забезпечення, порядок оподаткування доходів медіаторів.

Про доцільність запровадження процедури медіації (примирення) у цивільному та господарському судочинстві свідчать Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» (R № (2002) 10) [4] та «Про сімейну медіацію» (R № (98) 1) [5], а також «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування (2002) тощо.

Проектом Закону «Про медіацію» [3] передбачено основні терміни, що вживаються в такому значенні: звіт про проведення медіації – документ, що складається медіатором за результатами проведення медіації; конфлікт – відмінна позиція двох або більше суб'єктів права щодо застосування та/або порушення правових норм, внаслідок чого одній із сторін нанесена моральна та/або матеріальна шкода; Національний реєстр уповноважених медіаторів – це реєстр професійно підготовлених медіаторів, який веде орган медіації;

медіатор – професійно підготовлений посередник у переговорах між сторонами конфлікту; медіаційна угода – письмова угода між сторонами медіації про вирішення конфлікту та / або усунення спричиненої конфліктом шкоди; медіаційне застереження – положення цивільно-правового, господарсько-правового або трудового договору, згідно з яким спори, що впливають з договірних відносин сторін, мають передаватися на медіацію до судового розгляду; медіація – переговори між сторонами конфлікту за допомогою одного або декількох посередників (медіаторів) з метою досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення про усунення спричиненої конфліктом шкоди; сторони конфлікту – фізичні та/або юридичні особи, які займають відмінні позиції щодо реалізації належних їм прав та обов'язків; сторони медіації – сторони конфлікту, які досягли згоди щодо проведення медіації для вирішення конфлікту; угода про ініціювання медіації – угода між сторонами конфлікту про залучення медіатора для допомоги у вирішенні конфлікту; угода про проведення медіації – письмова угода між сторонами конфлікту та медіатором про проведення медіації;

уповноважений медіатор – медіатор, внесений до Національного реєстру уповноважених медіаторів у встановленому законодавством порядку;

учасники медіації – медіатор (медіатори), сторони конфлікту, їх представники та/або законні представники.

Медіація поширюється на цивільні, господарські, адміністративні, трудові, сімейні спори, а також кримінальні справи у випадках, передбачених чинним законодавством.

Медіатором може бути фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років та пройшла спеціальну підготовку за напрямом «медіація» в Україні або за її межами. Наявність спеціальної підготовки у медіатора засвідчується відповідним дипломом, сертифікатом, свідоцтвом або іншим документом, виданим на ім'я медіатора навчальним закладом або організацією, яка здійснила таку підготовку в Україні або за її межами.

Медіатором не може бути особа, яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною.

Статтею 14 Проекту Закону України «Про медіацію» передбачено умови та порядок набуття статусу уповноваженого медіатора. Так, уповноваженим медіатором може бути фізична особа у віці не менше двадцяти п'яти років, яка має повну вищу освіту та пройшла підготовку за напрямом «медіація» відповідно до програми, затвердженої центральним органом виконавчої влади з питань освіти, атестована і внесена до реєстру уповноважених медіаторів, що засвідчується відповідним свідоцтвом встановленого зразка. Уповноваженим медіатором не може бути особа, яка має судимість, якщо вона не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Атестовані відповідно до Закону уповноважені медіатори включаються до Національного реєстру уповноважених медіаторів, ведення якого покладається на Національну раду медіації при Міністерстві юстиції України.

Уповноваженому медіатору, внесеному до Національного реєстру уповноважених медіаторів, присвоюється реєстраційний номер. Уповноважений медіатор має особисту печатку із зазначенням свого прізвища та реєстраційного номера.

Особи, не зареєстровані в Національному реєстрі уповноважених медіаторів, не можуть іменувати себе уповноваженими медіаторами.

Атестацію осіб, які мають намір стати уповноваженими медіаторами, здійснює Національна рада медіації, яка діє при Міністерстві юстиції України. Формування та організаційне забезпечення діяльності Національної ради медіації покладається на Міністерство юстиції України. Порядок організації і діяльності Національної ради медіації визначається Положенням про неї, яке затверджується Міністерством юстиції України. Порядок ведення Національного реєстру уповноважених медіаторів визначається положенням про нього, яке затверджується Міністерством юстиції України.

Медіатор має право: 1) отримувати інформацію про конфлікт, до допомоги у

розв'язанні якого він запрошений, від сторін конфлікту, державних органів, посадових осіб в обсязі, необхідному та достатньому для підготовки та проведення медіації; 2) самостійно визначати методику підготовки та проведення медіації за умов дотримання законодавства про медіацію та професійних етичних стандартів діяльності медіатора; 3) відмовитися від проведення медіації з етичних або особистих міркувань, а також у разі конфлікту інтересів з іншими учасниками медіації; 4) надавати послуги на оплатній та безоплатній основі; 5) на оплату своїх послуг та на відшкодування витрат, здійснених для підготовки та проведення медіації, у розмірі та формі, передбаченій угодою про проведення медіації; 6) займатися своєю діяльністю індивідуально або разом з іншими медіаторами, створювати юридичні особи, в тому числі об'єднання медіаторів, працювати за наймом та здійснювати підприємницьку діяльність.

Медіатор зобов'язаний : 1) дотримуватися вимог чинного законодавства про медіацію, професійних етичних стандартів діяльності медіатора, правил конфіденційності; 2) перевірити повноваження представників та/або законних представників сторін медіації; 3) повідомити сторони медіації про конфлікт інтересів або інші обставини, що унеможливають його участь у медіації; 4) проінформувати сторони про порядок проведення та правові наслідки медіації та надавати роз'яснення щодо процедури медіації; 5) керувати процедурою медіації; 6) забезпечити відповідність медіаційної угоди вимогам правових та етичних норм; 7) відмовитися від медіації у разі явно незаконної або недобросовісної поведінки хоча би однієї із сторін медіації, представника та/ або законного представника сторони медіації, а також у випадку явної невідповідності справи критеріям медіабельності.

Уповноважений медіатор зобов'язаний письмово повідомити про припинення медіації орган, у провадженні якого перебуває справа, передана на медіацію.

Медіатор несе відповідальність за порушення вимог законодавства про медіацію у

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається актуальне питання щодо правових основ застосування та проведення позасудової процедури врегулювання конфліктів за взаємною згодою сторін конфлікту (медіації) та за участю посередника (медіатора).

SUMMARY

The article discusses the topical issue concerning the legal basis of the application and of extrajudicial procedures for the settlement of conflicts by mutual consent of the parties of the conflict (mediation) and with the participation of the intermediary (mediator).

визначеному законом порядку.

У разі припинення статусу медіатора законодавством передбачено наступну процедуру: 1. Свідectво про реєстрацію уповноваженого медіатора може бути скасовано у разі: 1) клопотання уповноваженого медіатора; 2) засудження уповноваженого медіатора за вчинення злочину; 3) обмеження судом дієздатності або визнання уповноваженого медіатора недієздатним; 4) систематичного або одноразового грубого порушення уповноваженим медіатором вимог законодавства України про медіацію.

2. Скасування реєстрації уповноваженого медіатора здійснюється Національною радою медіації.

3. Інформація про скасування реєстрації уповноваженого медіатора заноситься до Національного Реєстру уповноважених медіаторів.

Отже, можна прогнозувати, що найближчим часом в українському законодавстві буде запроваджено цей дійсно прогресивний інститут, який позитивно впливатиме на учасників кримінального, цивільного та господарського процесів, стане конкретним механізмом забезпечення права сторін на примирення, визначеного чинним законодавством, та сприятиме формуванню позитивного іміджу країни серед світової спільноти.

Адже, заохочення людей до поваги один до одного та до вирішення конфліктів, у разі їх виникнення, на відновних засадах - це два найважливіших шляхи розбудови справедливого та гуманного суспільства.

Література

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (Відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30, - ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 08.12.2004}; -Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p710-12. - Режим доступу: -<http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Цивільний процесуальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. - Режим доступу: -<http://zakon2.rada.gov.ua>.

3. Про медіацію. Проект закону України від 17.12.2010 № 7481. - Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.

4. Рекомендація Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» R № (2002) 10.

5. Рекомендація Ради Європи «Про сімейну медіацію» R № (98) 1.

6. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Цивільний процес» (відповідно до вимог ECTS) / уклад.: В. В. Комаров, В. В. Баранкова, В. А. Бігун та ін. -Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. - 168 с. ББК 67.9(4УКР).

7. Цивільний процес України: навчальний посібник, Логінов О.А., Штефан О.О. -Юрінком Інтер. -2012. -368 с.

8. О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід. К.: Наш час, 2006. - С.-164.